

При оценке выступления необходимо учитывать правильность, четкость, темп, громкость речи, логику изложения, степень речевой свободы, эмоциональность, соблюдение регламента и этикета конференции.

В заключение необходимо поблагодарить каждого выступающего.

В качестве задания на самостоятельную работу можно предложить студентам на основе сделанных записей составить отзыв о прошедшей конференции. На следующем после конференции занятии по русскому языку целесообразно провести обмен мнениями, выслушать отзывы учащихся, выявить степень усвоения прослушанной информации.

Учебную конференцию как активную форму обучения можно использовать в работе со студентами, имеющими разный уровень владения языком. Безусловно, при этом преподавателю необходимо дифференцированно подходить к определению объема и сложности материала, предлагаемого студентам для выступления, а также степени самостоятельности при подготовке к конференции. Таким образом, данная форма обучения подразумевает приоритетность индивидуального подхода к студентам в ходе образовательного процесса.

Немаловажным представляется и воспитательный аспект данной формы обучения. В результате достижения воспитательных целей, определенных ранее, студенты не только приобретают опыт в данной конкретной ситуации, но и, при умелом подходе, получают возможность спроектировать полученные навыки на другие подобные ситуации с другими участниками коммуникативного взаимодействия.

Без сомнения, подобные формы работы требуют огромных затрат времени и энергии как от преподавателя, так и от студентов, однако использование новых активных форм работы позволяет сделать образовательный процесс обучения русскому языку как иностранному более разнообразным, многоаспектным, отвечающим коммуникативным потребностям учащихся, делает прикладное обучение более эффективным и мотивированным.

В. В. РАГАЎЦОВА (г. Брэст, БрДТУ)

**ВЫКАРЫСТААННЕ ТЭСТАВАГА КАНТРОЛЮ
ВЕДАЎ СТУДЭНТАЎ ПРЫ ВЫКЛАДАННІ КУРСА
«БЕЛАРУСКАЯ МОВА (ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА)»**

Падрыхтоўка кваліфікаваных спецыялістаў розных галін навукі, тэхнікі, вытворчасці прадугледжвае не толькі забеспячэнне навучэнцаў трывалымі прафесійнымі ведамі, умениямі і навыкамі, але і фарміраванне іх маўленчай кампетэнцыі. Паколькі мова і мысленне чалавека знаходзяцца

ў непарыўнай сувязі, то ад ўзроўню моўнай адукацыі залежыць і якасць прафесійнай падрыхтоўкі спецыялістаў розных сфер дзейнасці. Фарміраванне камунікатыўна развітой асобы, здольнай наладжваць кантакты на нацыянальнай мове, арыентавацца ў тэарэтычных і практычных праблемах функцыянавання беларускай прафесійнай лексікі, – адна з прыярытэтных задач вышэйшай адукацыі ў нашай краіне.

Сучасны адукацыйны працэс наладжваецца на аснове выкарыстання разнастайных сродкаў кантролю, якія дазваляюць ажыццяўляць адваротную сувязь пры навучанні. Разнастайныя спосабы дыягнастычнай дзейнасці даюць магчымасць выявіць праблему ў засваенні тэарэтычнага матэрыялу, вызначыць ступень сфарміраванасці лінгвістычных, моўных і маўленчых уменняў і навыкаў студэнтаў і на аснове атрыманых вынікаў удаканаліць вучэбна-выхаваўчы працэс. У межах падрыхтоўкі студэнтаў найбольш пашыраны такія метады кантролю, як вуснае апытванне (на практычных занятках, у час заліку) і розныя віды пісьмовых работ (кантрольныя работы, заданні з выкарыстаннем метадаў праграмаванага кантролю і інш.). Сярод пералічаных сродкаў кантролю вялікая роля адводзіцца тэсціраванню, значэнне якога на сучасным этапе гуманізацыі і стандартызацыі вышэйшай адукацыі значна ўзрастае. Тэст, як адзін з найбольш аператыўных і зручных сродкаў кантролю, у апошнія гады выкарыстоўваецца дастаткова шырока для праверкі ўзроўню падрыхтаванасці студэнтаў па беларускай мове. Аднак цікавасць да гэтага сродку кантролю нельга патлумачыць толькі яго асноўнай функцыяй. Пададзенае ў сістэме, тэсціраванне можа служыць і сродкам дыягностыкі цяжасцей у засваенні моўнага матэрыялу, і сродкам прагназавання паспяховасці ці неспяховасці навучання, што дазваляе меркаваць пра ўзровень прафесійнай падрыхтоўкі студэнтаў.

На занятках па беларускай мове ў БрДТУ выкладчыкі таксама выкарыстоўваюць разнастайныя формы і метады працы, каб студэнты ведалі родную мову і з задавальненнем яе вывучалі. Усё большае месца займае тэсціраванне, якое ажыццяўляецца з дапамогай друкаваных тэстаў або камп'ютарных праграм. Пад *тэстам* (англ. *test* 'выпрабаванне, даследаванне, праверка') разумеецца форма трэніровачнага або кантрольнага задання, прызначанага для навучання і дыягностыкі ўзроўню ведаў.

Тэсты падраздзяляюць на *псіхалагічныя*, якія служаць для вызначэння ўзроўню разумавага развіцця, і *педагагічныя*, мэта якіх – вызначэнне ступені авалодання студэнтамі пэўнай дысцыплінай.

Для выкладчыкаў беларускай мовы найбольш актуальныя так званыя педагагічныя тэсты (тэсты дасягненняў, тэсты паспяховасці і інш.), накіраваныя на праверку ведаў, сфарміраванасць уменняў і навыкаў

у пэўнай катэгорыі студэнтаў. На думку В. П. Бяспалькі, такія тэсты складаюцца з кантрольнага задання і эталона, адносна якога можна меркаваць пра якасьць засваення пэўнай дзейнасьці [1]. Такім чынам, у практыцы навучаньня студэнтаў тэсты паспяховасьці разглядаюць як комплекс пытаньняў і заданняў, зарыентаваных на вымярэнне ступені засваення пэўнага вучэбнага матэрыялу (раздзела курса, сістэматычнага курса беларускай мовы і інш.), пройдзенага за пэўны тэрмін навучаньня (семестр, навучальны год і інш.). Адсюль вынікае, што ў адпаведнасьці з мэтамі навучаньня вылучаюць і розныя віды педагогічных тэстаў. Да прыкладу, паводле этапаў навучальнага працэсу адрозніваюць *уваходны* (пачатковы, уступны), *прамежкавы* і *выходны* (заклучны) тэсты, а паводле зместу матэрыялу – *тэматычны* (па асобных тэмах ці раздзелах) і *выніковы* (па ўсёй вучэбнай праграме курса).

Пры распрацоўцы тэстаў патрэбна ўлічваць наступныя патрабаванні:

1. Тэсты павінны быць *надзейнымі*, г.зн. павінны падрыхтаваны з дакладнасьцю, якая дазваляе вызначыць узровень ведаў студэнтаў.

2. Тэсты павінны быць *валіднымі*, г.зн. паказваць, наколькі вынікі, атрыманыя пры тэсціраванні, адпавядаюць аб'ектыўнай рэальнасьці.

3. Заданні тэстаў павінны быць *дыскрымінатыўнымі*, г.зн. павінны дапамагаць аддзяляць студэнтаў з высокім агульным балам па тэсце ад тых, хто атрымаў нізкі бал.

4. Тэсты павінны быць *стабільнымі*, г.зн. яны павінны быць аднамернымі (у межах адной дысцыпліны), мець дакладную і выразную фармулёўку, выключачь няпоўны ці альтэрнатыўны адказ.

5. Адзін з асноўных паказчыкаў *аб'ектыўнасьці* тэста – правільная ацэнка ведаў, уменняў і навыкаў студэнтаў, якая дасягаецца:

а) дастаткова вялікай колькасцю тэставых заданняў, што дазваляе ахапіць значны аб'ём пройдзенага матэрыялу;

б) магчымасцю правесці дэталёвы аналіз вывучанага матэрыялу;

в) стандартызаванымі адзнакамі, яе залежнасьцю толькі ад колькасці правільна выкананых заданняў, а не ад суб'ектыўных меркаванняў выкладчыка.

Пры складанні тэстаў можна выкарыстоўваць заданні *закрытай формы* з множным выбарам, калі студэнты павінны выбраць адзін правільны адказ або некалькі адказаў з набору адказаў; заданні з множным выбарам на ўстанаўленне адпаведнасьці паміж элементамі двух мностваў; заданні *адкрытай формы* – студэнты самі павінны сфармуляваць адказ.

Пры выкладанні курса «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» можна выкарыстоўваць тэставыя заданні па розных раздзелах і тэмах.

Выкладчыкамі кафедры беларускай і рускай моў БрДТУ створаны ў 2010 годзе тэсты для студэнтаў 1-га курса завочнай формы навучаньня. Яны ўключаюць заданні па наступных тэмах: «Этапы фарміравання

і развіцця беларускай мовы», «Лексікалогія Лексікаграфія», «Функцыянаванне беларускай літаратурнай мовы ва ўмовах білінгвізму», «Функцыянальныя стылі мовы», «Навуковы стыль», «Афіцыйна-справавы стыль», «Культура прафесійнага маўлення».

Кожны тэст уключае 24 заданні закрытага тыпу на выбар правільных адказаў з набору дадзеных.

Тэставыя заданні па стылістыцы правяраюць веданне студэнтамі прыкмет функцыянальных стыляў, іх лексічных асаблівасцей і жанраў. У тэстах па афіцыйна-справавым стылі змешчаны заданні, накіраваныя як на праверку ведання студэнтамі асаблівасцей дадзенага стылю, яго падстыляў, жанраў, груп службовых дакументаў, так і на праверку ведання запазычанай тэрміналагічнай лексікі, звязанай з эканомікай і менеджментам, якую павінен ведаць кожны адукаваны чалавек, напрыклад: *акт, кантракт, юрыдычная асоба, брокер, дылер, інвестар, інфляцыя, індэксацыя, дэвальвацыя* і г.д. Напрыклад:

1. Прачытайце тэкст. Вызначце стыль.

Канкурэнцыя – гэта саперніцтва паміж удзельнікамі рыначнай гаспадаркі за лепшыя ўмовы вытворчасці, куплі і продажу тавараў. Існуюць і іншыя азначэнні канкурэнцыі. Канкурэнцыя – эканамічная барацьба, саперніцтва паміж адасобленымі вытворцамі прадукцыі, работ, паслуг за задавальненне сваіх інтарэсаў, звязаных з продажам гэтай прадукцыі, выкананнем работ, аказаннем паслуг адным і тым жа спажыўцом. Канкурэнцыя – спаборная работа паміж таваравытворцамі за больш выгадныя сферы ўкладання капіталу, рынку збыту, крыніцы сыравіны і адначасова дзейсны механізм стыхійнага рэгулявання прапорцый грамадскай вытворчасці.

- 1) афіцыйна-справавы;
- 2) мастацкі;
- 3) навуковы;
- 4) публіцыстычны.

2. Вызначце, які з прыведзеных ніжэй жанраў адносіцца да афіцыйна-справавога стылю:

- 1) анатацыя;
- 2) інтэрв'ю;
- 3) пратакол;
- 4) раман і інш.

Тэставыя заданні па лексіцы і лексікаграфіі правяраюць веданне студэнтамі груп лексікі паводле паходжання, сферы і ступені ўжывання. Напрыклад:

1. Дайце адказ на пытанне: што вывучае лексікалогія?

1) вывучае спосабы выкарыстання моўных сродкаў у залежнасці ад мэты і характару выказвання;

- 2) вивучае лексічную сістэму, слоўнікавы склад мовы і асобнае слова;
- 3) вивучае тэорыю і практыку складання слоўнікаў;
- 4) раскрывае паходжанне слоў.

2. Дайце адказ на пытанне: што такое тэрміны?

- 1) гэта словы, якія абазначаюць спецыяльныя паняцці са сферы навукі, культуры, вытворчасці;
- 2) гэта словы і выразы, уласцівыя мове прадстаўнікоў якой-небудзь прафесіі;
- 3) гэта словы, якімі карыстаюцца групы або сацыяльныя праслойкі людзей, аб'яднаных агульнымі інтарэсамі, звычкамі, заняткам;
- 4) гэта словы, якія ўжываюцца на пэўнай тэрыторыі, у дыялектах і гаворках.

3. Дайце адказ на пытанне: што такое архаізмы?

- 1) гэта словы, якія выйшлі з актыўнага ўжытку ў сувязі са знікненнем тых рэалій, якія былі імі абазначаны;
- 2) гэта ўстарэлыя назвы сучасных прадметаў і з'яў;
- 3) гэта словы, якія адлюстроўваюць новыя паняцці ў галіне вытворчасці, палітыкі, навукі, культуры;
- 4) новаўтварэнні, прыдуманых аўтарамі.

4. Вызначце памылковы варыянт падбору славянскіх аднаведнікаў:

- 1) імпарт – увоз;
- 2) дысконт – скідка;
- 3) брыфінг – свята;
- 4) вакантны – свабодны.

5. Вызначце, з якой мовы паходзіць слова эканоміка:

- 1) грэчаская;
- 2) англійская;
- 3) французская;
- 4) нямецкая.

6. Вызначце, у якім з прыведзеных ніжэй слоўнікаў вы знойдзеце адказ на такое пытанне: з якой мовы паходзіць слова біржа?

- 1) арфаграфічны;
- 2) марфемны;
- 3) слоўнік іншамоўных слоў;
- 4) слоўнік сінонімаў.

7. Прачытайце і знайдзіце правільны адказ: Цана – гэта ...

- 1) плата за якасць вырабаў;
- 2) грашовае выражэнне вартасці тавару;
- 3) доўг пакупніка прадаўцу вырабаў;
- 4) авансавы плацёж.

8. Прачытайце правілы слухання, якімі павінен кіравацца менеджар. Вызначце памылковы вырыянт:

- 1) Праяўляйце поўную зацікаўленасць да суразмоўцы.
- 2) Свае адносіны да суразмоўцы выражайце ўхмылкай.
- 3) Слухайце, не звяртайце ўвагу на пабочныя з'явы.
- 4) Давайце суразмоўцу выказацца да канца і інш.

Адным з асноўных відаў тэставых заданняў з'яўляюцца заданні з засяроджаннем увагі на адметных рысах беларускай мовы. У тэсты ўключаны заданні, звязаныя з вызначэннем парушэнняў арфаэпічных, акцэнталагічных, лексічных, марфалагічных і сінтаксічных нормаў беларускай літаратурнай мовы. Вялікая ўвага надаецца памылкам, якія з'яўляюцца вынікам руска-беларускай моўнай інтэрферэнцыі на розных моўных узроўнях: лексічным, марфалагічным, сінтаксічным і г.д.; на вызначэнне роду і ліку назоўнікаў, на пастаноўку слоў у пэўную скланавую форму і г.д. Напрыклад:

1. Вызначце, да якога роду адносіцца слова эмбарга:

- 1) ніякі;
- 2) жаночы;
- 3) мужчынскі;
- 4) агульны.

2. Вызначце слова, якое мае канчатак -у ў родным склоне адзіночнага ліку:

- 1) ваўчар;
- 2) дакумент;
- 3) плацёж;
- 4) фундатар.

3. Вызначце слова, якое мае канчатак -а ў родным склоне адзіночнага ліку:

- 1) улік;
- 2) факт;
- 3) продаж;
- 4) прыбытак.

4. Вызначце слова, якое мае канчатак -у ў месным склоне адзіночнага ліку:

- 1) аўдыт;
- 2) капітал;
- 3) аўдытар;
- 4) кантроль.

5. Вызначце словазлучэнне з лічэбнікам, у якім на месцы пропуску нішуцца літары цц:

- 1) адзіна...аць працэнтаў;

- 2) без пя...ісот рублёў;
- 3) з шас...ю дакументамі;
- 4) без шас...ісот метраў.

6. Вызначце правільны варыянт:

- 1) двума працэнтамі;
- 2) двюма працэнтамі;
- 3) дзвюма працэнтамі;
- 4) дзвюмя працэнтамі.

7. Вызначце прозвішча, якое не скланяецца:

- 1) Пятроўскі Андрэй.
- 2) Кулік Таня.
- 3) Шаўчэнка Міша.
- 4) Земскі Сяргей.

8. Вызначце абрэвіатуру, якая мае форму жаночага роду:

- 1) АТС. 2) БДУ. 3) МАЗ. 4) ЛіМ.

9. Вызначце правільны пераклад словазлучэння *отправитъ по адресу*:

- 1) даслаць па адрасу;
- 2) даслаць па адрасе;
- 3) даслаць на адрас;
- 4) даслаць по адрасу.

Тэставая сістэма заданняў садзейнічае інтэнсіфікацыі навучальнага працэсу, эканоміі вучэбнага часу, павышэнню эфектыўнасці засваення матэрыялу, забяспечвае разнастайнасць формаў працы, дазваляе максімальна поўна і глыбока праверыць і аб'ектыўна ацаніць веды студэнтаў.

Патрэбна не абмяжоўвацца толькі кантрольнай функцыяй тэстаў, а выкарыстоўваць іх для навучання мове і ўкараняць у вучэбны працэс тэсты-практыкаванні для бягучага кантролю ведаў, якія выконваюць і навучальную функцыю на такіх этапах ведаў, як замацаванне і паўтарэнне пройдзенага, пры абагульненні і сістэматызацыі матэрыялу, на этапе кантролю, як бягучага, так і заключнага. Тэставыя заданні могуць выкарыстоўвацца ў калектыўнай і індывідуальнай аўдыторнай працы, для самастойнай працы студэнтаў, у якасці дамашніх заданняў, пры падрыхтоўцы да заліку.

Як паказвае практыка навучання, тэсціраванне мае шэраг пераваг перад іншымі сродкамі кантролю. Да іх варта аднесці нескладанасць арганізацыі і апэратыўнасць правядзення тэставага апытання, магчымасць за кароткі тэрмін выявіць ступень падрыхтаванасці вялікай колькасці студэнтаў па значным аб'ёме лінгвістычнага матэрыялу. Стандартызаваная падача заданняў, якая патрабуе фармалізацыі адказаў, і наяўнасць эталону адказу забяспечваюць аб'ектыўнасць ацэнкі і зручнасць апрацоўкі вынікаў

тэсціравання, даюць магчымасць колькасна ацаніць якасць ведаў. Разам з тым у якасці недахопаў тэставага апытання можна назваць празмерную стандартызацыю тэстаў, наяўнасць у іх правільных і няправільных варыянтаў адказаў, што не садзейнічае належнай актывізацыі разумовых працэсаў у студэнтаў, не пазбаўляе магчымасці запамінавання няправільных меркаванняў і механічнага выдзялення лічбаў і літар у тэставых заданнях. Як адзін з недахопаў тэсціравання варта разглядаць арыентацыю тэстаў на праверку лінгвістычнай і моўнай кампетэнцыі, у той час як камунікатыўныя веды, уменні і навыкі застаюцца па-за ўвагай выкладчыка або ступень іх фарміраванасці правяраецца толькі на ўзроўні тэорыі тэксту. Такім чынам, хоць тэст і трывала замацаваўся ў практыцы навучання студэнтаў, ён, безумоўна, пакуль што не можа замяніць такія сродкі кантролю, як экзамен ці залік. Аднак сістэматычнае выкарыстанне тэстаў розных тыпаў (у залежнасці ад этапаў навучальнага працэсу і зместу вучэбнага матэрыялу) як сродку кантролю і дыягностыкі ведаў, уменняў і навыкаў студэнтаў павышае матывацыю навучання і садзейнічае эфектыўнасці вучэбна-выхаваўчага працэсу.

Нягледзячы на станоўчы бок тэсціравання, яно павінна разнастаіць працу, а не быць адзінай формай кантролю ведаў студэнтаў.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Беспалько, В. П. Стандартизация образования: основные идеи и понятия / В. П. Беспалько // Педагогика. – 1993. – № 5. – С. 16–25.

2. Майоров, А. Н. Теория и практика создания тестов для системы образования (Как выбирать, создавать и использовать тесты для целей образования) / А. Н. Майоров. – Минск, 2000. – 352 с.

Я. Р. САМУЙЛІК (г. Брэст, БрДТУ)

АСАБЛІВАСЦІ СЛОВАЎТВАРЭННЯ БЕЛАРУСКАЙ ТЭРМІНАЛОГІІ

Тэрміны, як і звычайныя словы літаратурнай мовы, утвараюцца паводле законаў словаўтварэння беларускай літаратурнай мовы. Аднак утварэнне тэрмінаў мае свае адметнасці, вывучэнне якіх будучымі спецыялістамі розных галін навукі і тэхнікі зробіць уплыў на практычнае тэрмінаўтварэнне ў будучым, дапаможа правільнай тэрмінатворчасці, удасканалванню сучасных тэрмінаў у беларускай мове.

Для беларускай мовы пытанне аб утварэнні тэрмінаў асабліва актуальнае яшчэ і па прычыне яе абмежаванага ўжывання ў многіх галінах навукі і тэхнікі.